

Rymkiewicz, Małgorzata

Charakterystyka antropologiczna wczesnośredniowiecznych szczątków kostnych z Bochofnicy (gm. Kazimierz Dolny, woj. Lublin, stanowisko 33)

Archeologia Polski Środkowoschodniej 1, 209-211

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MAŁGORZATA RYMKIEWICZ

CHARAKTERYSTYKA ANTROPOLOGICZNA WCZESNOŚREDNIOWIECZNYCH SZCZĄTKÓW KOSTNYCH
Z BOCHOTNICY (GM. KAZIMIERZ DOLNY, WOJ. LUBLIN, STANOWISKO 33)

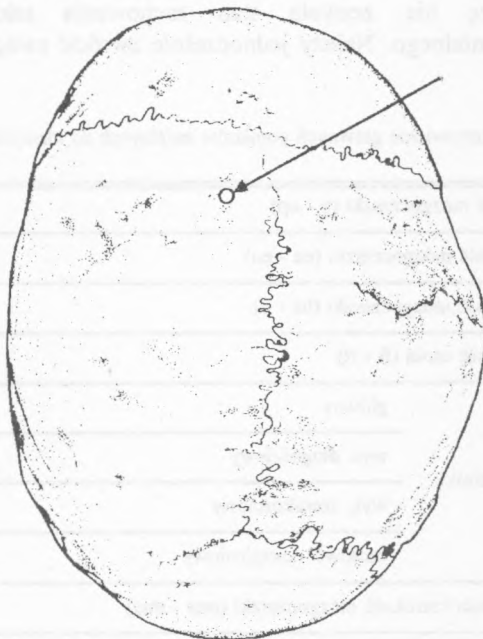
Rozpatrywane materiały pochodzą z częściowo odkrytego cmentarzyska. Informacje archeologiczne są przedstawione przez P. Lisa (w tym tomie). W moim opracowaniu skoncentruję się na ujęciu antropologicznym. Ujmuje ono charakterystykę 55 letniego mężczyzny (grób 1) oraz dojrzałej kobiety w wieku *ca.* 60 lat (grób 2). Szczątki są słabo zachowane.

Grób 1. Osobnik posiadał dość delikatną budowę kośćca i słabe urzeźbienie. Uchwytne są wyraźne znamiona zrzyszotnienia (*osteoporosis*). Nasada dolna lewej kości piszczelowej ma patologiczne zniekształcenie. Pośrodku zaś prawej kości udowej występuje specyficzna narośl, odzwierciedlająca stan pozapalny. Ze słabo zachowanych kręgów na uwagę zasługuje trzon piątego kręgu lędźwiowego. Jest on wyraźnie asymetryczny w wymiarze wysokościowym, lewa strona jest niższa - prawa wyższa. Przyżyciowo zatem osobnik posiadał skrzywienie tułowia. Najprawdopodobniej było to uwarunkowane wadą wrodzoną. Znamiona odkształcenia tułowia wykazuje również obojczyk - lewy jest zdecydowanie delikatniejszej budowy niż prawy. Ponadto stwierdziłam lumbalizację pierwszego kręgu krzyżowego, ze swoiście odgiętą partią kostną. Dość słabo zachowana kość krzyżowa posiadała najprawdopodobniej pełny rozszczep strzałkowy.

Przyżyciową wysokość ciała można ustalić na kościach udowych. Największa długość lewej wynosi 437, prawej 433 mm. Zrekonstruowana wysokość ciała (wg metody Pearsona) wynosiła w pierwszym przypadku 163,5, w drugim 162,9 cm. Osobnik był więc niskorosły. Charakterystyka czaszki. Stan zachowania - mózgowcześnie z uszkodzoną częścią twarzową. Posiada pośmiertne zniekształcenie, głowa ułożona bowiem była na lewej części kości potylicznej - pod wpływem ucisku ziemi zniekształceniu uległa prawa strona kości czołowej. Mózgowcześnie w normie wierzchołkowej ma narys wydłużonego rombo-owojdu. Zęby są silnie starte, ze śladami próchnicy (*caries*) przykorzeniowej (siekacze, przedtrzonowce, trzonowce) oraz przyżyciowymi ekstrakcjami (M_2 i M_3). Na kości szczękowej w partii podniebiennej występuje umiarkowanie wykształcony wał (*torus palatinus*).

Substancja zbita odpadła z zewnętrznej powierzchni mózgowcześnie. Utrudnia to dokładną weryfikację szeregu cech morfologicznych. Główne szwy czaszkowe są ostro zarysowane, o miernej komplikacji ich przebiegu (wg założeń S. Oppenheim, cyt. R. Martin 1914). Łuki nadoczodołowe są słabo zaznaczone, czoło zaś

umiarkowanie pochylone. Potylicca w ujęciu bocznym ma kształt nawisły. Główne cechy metryczne możliwe do identyfikacji podaję na załączonym zestawieniu tabelarycznym. Pomiary w nim przytoczone zostały wykonane zgodnie z techniką Martina (1914).

Ryc. 1. Trepanacja punktowa mózgowcześnie z Bochołticy (grób 1) - ujęcie w normie wierzchołkowej.

Badanego osobnika należy ogólnie scharakteryzować jako: długogłowca o wysokiej i wysklepionej mózgowcześnie, umiarkowanie szerokim czole oraz umiarkowanie wysokich, prostokątnych oczodołach. Na podstawie wymiaru nosa należy przypuszczać, iż jego proporcja wskaźnikowa była szeroka. W sensie typologii rasowej osobnik nie posiada jednak uchwytnej przymieszki odmiany żółtej. Wskazuje bowiem na to komplikacja szwów mózgowcześnie oraz brak specyficznych cech jak np. *sulcus* w okolicy nosa (*s. praenasalis*) lub szczęki (*fossa ...*, *incisura ...*). Należy go natomiast

określić jako reprezentanta typu atlantyckiego (YE - według kierunku morfologiczno-porównawczego I. Michalskiego), tj. mieszańca kromanionoidalno-śródziemnomorskiego, który był szeroko rozpowszechniony na naszym terytorium od początków neolitu.

Rozpatrywany osobnik dostarczył dodatkowo interesujących danych z zakresu historii medycyny. Zidentyfikowałam mianowicie trepanację punktową, umiejscowioną na lewej kości ciemieniowej w odległości 12 mm od szwu strzałkowego i 25 mm od szwu wieńcowego. Posiada ona kształt okrągły o średnicy 2,5 mm, brzegi są całkowicie zasklepione. Zabieg został zatem wykonany co najmniej kilkanaście dni przed zgonem osobnika. Od strony wewnętrznej mózgowcowej okolicy otworu trepanacyjnego posiada wyraźne wypłycaenia o zasklepionej powierzchni. Opisany zabieg posiadał z pewnością charakter leczniczy, być może odbarczający. Warto jednocześnie podkreślić, że na bardziej precyzyjną diagnozę nie zezwala stan zachowania szkieletu postkranialnego. Należy jednocześnie zwrócić uwagę, że

identyczne zabiegi lecznicze zostały zidentyfikowane przez Z. Kapicę (1965, 1970). Są one datowane na neolit (kulturę lendzielską - obszar Brześcia Kujawskiego) oraz okres halszacki (kultura łużycka - Częstochowa-Raków).

U osobnika z grobu 1 stwierdziłam ponadto ślad po pełnie zabliznionej ranie urazowej - pęknięciu lewej kości skroniowej, na wysokości tylnej partii łuku jarzmowego.

Grób 2. Pochówek silnie zniszczony. Z czaszki dochowała się tylko prawa kość jarzmowa z dolną częścią oczodołu. Kości szkieletu postkranialnego bardzo delikatnej budowy anatomicznej, są silnie zrzesztotniałe (*osteoporosis*). Kość udowa posiada bardzo silny łuk przednio-tylny, jest to efekt częstej pozycji kucznej przy odpoczywaniu. Zachowane są ponadto fragmenty kości piszczelowych, strzałkowej, ramiennej oraz paliczków.

Uwagi ogólne. Badane szczątki dostarczyły niezmiernie ciekawych spostrzeżeń o specyficznym charakterze właściwości somatycznych (delikatnej konstrukcji fizycznej) oraz z zakresu historii medycyny.

Tab. 1. Zestawienie głównych pomiarów możliwych do identyfikacji na czaszce osobnika z grobu 1.

Długość mózgowcowej (g - op)	183	Szerokość oczodołu (mf - ek)	(d.) ±40	
Szerokość mózgowcowej (eu - eu)	±137		(s.) ±39	
Wysokość mózgowcowej (ba - b)	±138	Wysokość oczodołu (a. orb.)	(d.) ±31	
Szerokość czoła (ft - ft)	93		(s.) ±31	
Wskaźniki:	główny	±74,9	Wskaźnik oczodołu	(d.) ±77,5
	wys. długościowy	±75,4		(s.) ±79,5
	wys. szerokościowy	±100,7	Długość k. czołowej (g - b)	103
	czołowo - ciemieniowy	±67,9	Całkowata dł. k. czołowej (n - b)	108
Sutkowata szerokość mózgowcowej (mss - mss)	119	Długość k. ciemieniowej (b - l)	117	
Szerokość okolicy jarzmowej (zy - zy)	?116	Długość łuski k. potylicznej (l - i)	67	
Szerokość otworu nosowego (l. ap. pyr.)	±26	Długość podstawy k. potylicznej (i - o)	43	

Literatura

- Kapica Z. 1965 Analiza antropologiczna materiałów osteologicznych z cmentarzyska kultury łużyckiej (Hallstatt C) w Częstochowie - Rakowie. „Rocznik Muzeum w Częstochowie”, t. I, s. 225-318.
- 1970 Człowiek w regionie Brześcia Kujawskiego. Studium archeologiczno-antropologiczne. [w:] *Monografia Brześcia Kujawskiego*. Włocławek, s. 7-52.
- Lis P. 1995 Wczesnośredniowieczne groby z miejscowości Bochothnica, gm. Kazimierz Dolny, woj. Lublin. W tym tomie.
- Martin R. 1914 *Lehrbuch der Anthropologie*, Jena.

MALGORZATA RYMKIEWICZ

ANTHROPOLOGICAL CHARACTERIZATION OF EARLY MEDIEVAL BONE REMAINS FROM BOCHOTNICA (KAZIMIERZ DOLNY MUNICIPALITY, LUBLIN VOIVODESHIP, SITE 33)

The examined materials come from a partly uncovered cemetery. The remains of both burials are characterized by osteoporosis, delicate bone structure and slight sculpturing; they are in a poor state of preservation.

Grave 1. A man, aged about 55 years, of low stature — about 163 cm. There are evident pathological symptoms of bone deformations. The individual had a manifest spinal curvature, as well as cleft sacral bone (spina bifida) and lumbarization of the first sacral vertebra. His teeth were well worn off, with traces of caries. Some of his teeth were removed during his lifetime.

According to craniometrical features (compare the data set up

in the table), the individual is characterized by an elongated cephalocranium, moderately high and rectangular eye sockets, and a somewhat broad nose. In respect to racial typology (according to morphological features), he was a representative of the Atlantic type (YE), that is, a Cro-Magnon-Mediterranean hybrid.

On the left temporal bone a trace of a purposefully performed neurosurgical operation was discovered, namely, a round, point trepanation, 2.5 mm in diameter.

Grave 2. A woman aged about 60 years. She had a specifically shaped femoral bone with a strong frontal-dorsal curvature, a deformation typically caused by the crouching position.

Katedra Antropologii UŁ w Łodzi